

VISOKOŠOLSKI PROGRAM SOCIALNEGA DELA: RESNIČNA ALI
NAMIŠLJENA POTREBA?

Gabi Čačinovič-Vogrinčič, Blaž Mesec, Vida Milošević,
Bernard Stritih, Pavla Rapoša-Tajnšek, Maja Vojnovič

Razvoj stroke je tudi razredno vprašanje

Potreba po razvoju strokovnega socialnega dela izvira iz razvojnih družbenih procesov, kot sta npr. procesa industrializacije in urbanizacije, ki povzročajo na eni strani razpad tradicionalnih odnosov, značilnih za ruralno družbo, predvsem odnosov tradicionalne solidarnosti in vzorcev medsebojne pomoči v razširjeni družini in vaški skupnosti, na drugi strani pa - tudi kot posledico tega razpada - vrsto socialnih problemov, značilnih za urbanizirane družbe, kot so prestopništvo, alkoholizem, delovna invalidnost, dezorganizacija družine in druge. Starodavna družbena institucija medsebojne pomoči v stiskah in skrbi za šibke, prizadete in ogrožene člane skupnosti se preoblikuje. Vlogo pobudnika, organizatorja in neposrednega izvajalca pomoči v socialnih težavah prevzamejo posebej za ta namen usposobljeni strokovnjaki - socialni delavci, ki delujejo v različnih organizacijskih okvirih. Družbena institucija medsebojne pomoči je bila tako podvržena enakim procesom preoblikovanja kot pred njo druge urejene, normativno regulirane in po določenih vzorcih ponavljajoče se družbene dejavnosti (institucije), npr. zdravljenje in skrb za bolne ter vzgoja in izobraževanje. V primerjavi z navedenima dejavnostima se je na področju socialnega varstva proces poznavanja in postrokovljanja začel kasneje kot v zdravstvu in vzgoji, kar je treba pripisati določenim zakonitostim družbene strukture in dinamike, ne nazadnje razredni naravi dosedanjih družb, v katerih so bile "socialne" težave in stiske značilne za zatirane razrede, skrb za reševanje socialnih problemov pa je bila odvisna od interesov vladajočih razredov. Iz tega interesa izvirajoča dediščina razredne družbe, njene institucije in njena zavest še danes vplivajo na naše nazore o relativni pomembnosti posameznih dejavnosti in na njihove "realne" možnosti nadaljnjega razvoja.

Poleg tega se socialno varstvo v okviru razvojne politike še vedno obravnava kot čista "poraba", ki da zgolj bremeni materialno osnovo družbe, ne da bi prispevala k socialnemu in ekonomskemu razvoju družbe. Takšno pojmovanje, ki se pojavlja tudi na drugih področjih socialne politike, ohranja podrejeni položaj socialne politike v odnosu do ekonomske in zavira reševanje družbenih protislovij, ki so posledica neusklajenega razvoja na ekonomskem in socialnem področju. Hkrati s tem se tudi socialnemu delu pripisuje obrobni položaj in se ne upošteva njegove preventivne in razvojne funkcije, t.j. njegovega prispevka k izboljšanju življenjskih in delovnih pogojev vseh ljudi in k razvoju vsakega posameznika. Abstraktno ločevanje kurativne, preventivne in razvojne funkcije vodi do doktrinarskih sporov, v katerih se spregleduje, da je socialno delo po svoji bistveni funkciji v družbi preventivno in razvojno. S socialnim delom ljudem v življenjskih stiskah in prelomnicah, ki nastajajo v družini, pri delu, in drugod zaradi naravnih in družbenih vzrokov, pomagamo z namenom, da ne bi prišlo do nepopravljive škode za človekovo zdravje, do resnih motenj pri delu, do ekonomske prikrajšanosti, do hujših kršitev pravnih norm in drugih pojavov, ki ogrožajo človekovo zdravje in družbeni položaj in s tem njegove zmožnosti tvornega vključevanja v proizvodni proces in družbeno življenje.

Stroka in veda o pomoči v stiskah in ob prelomnicah

Predmet socialnega dela so tiste življenske situacije, v katerih posamezniki ali skupine ne morejo mobilizirati svojih sposobnosti za uspešno življenje in delo ter za doseganje relativne osebne sreče. Z drugimi besedami bi lahko rekli, da so predmet socialnega dela tiste situacije, v katerih je otrožena reprodukcija posameznikovih življenjskih, delovnih in socialnih potencialov zaradi motenj v odnosih med posameznikom in njegovim družbenim okoljem.

Socialno delo pojmuje torej najprej kot stroko, katere praktični smoter je:

1. neposredna pomoč posameznikom in skupinam v socialnih težavah,
2. posredna pomoč z vzpodbujanjem, podpiranjem, organiziranjem in spremljanjem procesov medsebojne samopomoči v skupnostih in procesov, ki izboljšujejo kvaliteto življenja;
3. sodelovanje pri ugotavljanju vzrokov za pojave, s katerimi se ukvarja ter pri definiranju in uresničevanju strategije družbenega razvoja. To delo temelji na znanstveni osnovi, ki se oblikuje iz teoretičnih spoznanj različnih ved, spoznanj, ki so relevantna za razumevanje procesov medsebojne pomoči in zlasti iz znanstvene evaluacije samega praktičnega socialnega dela in njegovih učinkov. To pomeni, da pojmuemo socialno delo tudi kot znanstveno disciplino, katere predmet so na eni strani različna stanja socialnih težav, na drugi strani pa družbeni ukrepi za premagovanje teh stanj, ali krajše: njen predmet so procesi nudenja pomoči ljudem v težavnih življenjskih položajih.

Priporočilo konference socialnih delavcev: štiriletno izobraževanje

Tako pojmovano socialno delo se je začelo v SFRJ uveljavljati v petdesetih letih, hkrati se je oblikoval tudi sistem izobraževanja socialnih delavcev. Sprejet je bil enoten koncept socialnega dela in izobraževanja socialnih delavcev v skladu s potrebami in posebnostmi naše družbe, zlasti s sistemom in cilji naše socialne politike. Kljub obilju tujih zgledov, saj so šole za socialno delo v mnogih državah, v razvitejših v okviru univerzitetnega študija, ki omogoča pridobitev najvišjih akademskih stopenj, smo za programe usposabljanja socialnih delavcev že od samega začetka oblikovali svojevrsten koncept, ki temelji na specifičnosti naše družbe. Nova stroka se je sorazmerno hitro uveljavila in se postopoma širila na nova področja, tako da se socialni delavci zaposlujejo danes praktično povsod, kjer ljudje živijo in delajo. V Resoluciji X. Kongresa ZKJ o nalogah komunistov na področju socialne politike je izraženo naslednje stališče: "Socialno delo mora napredovati kot specifična dejavnost pri uresničevanju smotrov socialne politike in humanizacije življenjskih in delovnih razmer".

Do 1971. leta so se socialni delavci izobraževali na višjih šolah za socialno delo v Zagrebu, Beogradu, Ljubljani, Sarajevu, Skopju in nekaj časa tudi v Novem Sadu. Sprva so te šole imele status posebnih upravnih šol, socialni delavci pa so bili obravnavani kot poseben profil upravnih delavcev. Z razvojem praktičnega socialnega dela je postalo očitno, da gre za dva, po delovnih področjih, problematiki, organizacijski vezanosti in metodah dela različnega profila, čeprav tudi danes socialni delavci na nekaterih področjih še izvajajo nekatere upravne naloge. Takšno smer razvoja je nakazala že Prva jugoslovanska konferenca za socialno delo v Beogradu 1960. leta, ki je kodificirala specifičnosti strokovnega socialnega dela in temeljna vsebinska področja izobraževanja za socialno delo.

V manj kot dvajsetih letih je bila prva faza v razvoju socialnega dela in izobraževalnega sistema za socialno delo sklenjena. Stroka se je v začetku sedemdesetih let znašla pred vse večjimi in novimi zahtevami, ki so izvirale iz spremenjenega značaja socialne problematike, v kateri niso več prevladovale posledice vojne in revščine, pač pa posledice naglih razvojnih procesov, prestrukturiranja gospodarstva, migracij in razpada tradicionalnih družbenih vezi. Spremljanje in usmerjanje družbenega razvoja je postalo pomembno področje delovanja, pri katerem postajata ekonomska in socialna politika enakovredno sestavna dela, še več, mehanizmi ekonomske politike morajo v končnem cilju koristiti uresničevanju ciljev socialne politike. Zmanjšala se je vloga države in njenih organov, ki so bili v prvem obdobju povojnega razvoja odločujoči dejavniki na področju socialne politike. S tem, ko postajajo delavci v združenem delu nosilci odločanja o celotni družbeni reprodukciji, se tudi na tem področju hitreje razvijajo samoupravni odnosi in proces podružbljanja, v katerem postaja človekova lastna aktivnost, rezultati njegovega dela ter medsebojna solidarnost osnova za zagotavljanje socialne varnosti in doseganje večje blaginje. Navedeni premiki so zahtevali od socialnih delavcev globlje razumevanje družbenih procesov ter

uprabo novih, bolj občutljivih in bolj raznolikih metod, ki zagotavljajo ne le ustrežnejše obravnavanje človekovih življenjskih stisk, temveč tudi uveljavljanje samoupravnega družbenoekonomskega položaja delovnih ljudi in občanov pri urejanju življenjskih in delovnih razmer v temeljnih samoupravnih skupnostih in organizacijah ter širši družbi.

Postalo je jasno, da v dveh letih višješolskega študija ni mogoče usposobiti socialnih delavcev za številna nova področja dela in nove naloge. Socialni delavci sami so na različne načine izražali potrebo po nadaljnem izobraževanju. Opravljene so bile raziskave, ki so dokazovale potrebo po dograditvi izobraževalnega sistema za socialno delo. Na osnovi teh ugotovitev je prišlo v drugih republikah do pobud za oblikovanje štiriletnega študija in do nekaterih začasnih rešitev.

V skladu s sklepi III. Kongresa socialnih delavcev Jugoslavije, na Bledu 1980. leta, je Zveza društev socialnih delavcev Jugoslavije sklicala razširjeno konferenco o reformi sistema izobraževanja socialnih delavcev (Beograd, 1981). Najpomembnejši sklepi te konference so bili:

1. Naj se pri ustreznih organih in skupnostih začne postopek za enotno, kontinuirano, samoupravno in sistematično definirano štiriletno izobraževanje socialnih delavcev.
2. Naj visokošolske izobraževalne organizacije in zveze društev socialnih delavcev najdejo ustrezne rešitve za dopolnitev izobrazbe sedanjih socialnih delavcev.
3. Konferenca je dokončno opredelila družbenopolitična stališča in strokovno utemeljila potrebo po visokem izobraževanju socialnih delavcev v SPRJ in sklenila, da je na tej osnovi treba začeti postopke za oblikovanje ustreznih vzgojnoizobraževalnih programov.

Osnovni razlog za podaljšanje šolanja: zahtevnejši problemi

Potrebo po programu visoke stopnje utemeljujemo torej v prvi vrsti z razlogi, ki opozarjajo na spremenjeno naravo socialne problematike in na vse številnejše in pomembnejše pristojnosti socialnih delavcev.

Osnovna razloga se kažejo v spremembi vrste in narave socialne problematike ter v spremenjenih družbenoekonomskih pogojih, v katerih postaja nosilec socialne politike združeno delo. Reševanje novih, zapletenih socialnih problemov in vključevanje socialnih delavcev v procese podružbljanja socialne politike, planiranje socialnega razvoja in razreševanja družbenoekonomskih protislovij, ki spremljajo razvoj socialističnih odnosov, zahteva bolj poglobljeno teoretično in praktično znanje s področja ekonomije, socialologije, psihologije, pedagogike, politologije, demografije in drugih ved, obenem pa tudi boljše izdelane in bolj raznolike metode dela z ljudmi.

Dveletno splošno izobraževanje socialnih delavcev je zadoščalo, dokler je bilo potrebno zaradi posledic vojne in slabših ekonomskih razmer reševati predvsem gmotne težave ljudi. Zaradi hitrih družbenih sprememb in sprememb v načinu življenja velikih segmentov prebivalstva, se je spremenila tudi narava socialnih težav. Zmanjšalo se je število težav, ki so predvsem gmotne narave (revščina, neurejene stanovanjske razmere ipd.). Naraščajo pa tiste, ki jih povzročajo spremembe v odnosih med ljudmi, ki so posledica razpada tradicionalnih odnosov na podeželju, velikih migracij z vasi v mesta, gradnjenovih stanovanjskih sosek itd. V tej novi vrsti socialne problematike, ki bolj kot kdaj prej zadeva vse sloje prebivalstva (pomislimo na pogostost razvez, alkoholizma, probleme starejših občanov ipd.), odkrivamo zapletene sklete osebno-stnih in socialnih dejavnikov, ki so neprimerno drugačne, kot so bile nekdanje gmotne težave, ki se jih je v večini primerov res dalo rešiti z zaposlitvijo, dodelitvijo stanovanja ali z neposredno denarno pomočjo.

Pri reševanju teh novih, ponavadi zelo zapletenih socialnih problemov, posegajo socialni delavci v občutljivo področje odnosov med ljudmi in prevzemajo zahtevno vlogo svetovalcev. Predzakonsko svetovanje, svetovanje in pomoč ob razvezah, terapevtsko delo z alkoholiki, delo z madoletnimi prestopniki, delo z osebno-stno in vedenjsko motenimi otroki, z duševnimi bolniki, s težko bolnimi osebami in njihovimi svojci, pomoč pri oskrbi in negi starejših občanov, urejanje njihovih odnosov s svojci, skupnostno delo pri mobilizaciji ljudi v KS, skrb za delavce v OZD (družbena prehrana, prevoz na delo, izboljšanje delovnih pogojev, oddih in rekreacija, otroško varstvo, stanovanja itd.), pomoč pri prvi zaposlitvi, od katere je v veliki meri odvisen odnos do dela, usposabljanje in premestitve ob invalidnosti, priprava na upokojitev itd., vse to so področja dela, ki zahtevajo mnogo več znanja in spretnosti, kot ga je potrebno za oceno upravičenosti do določene materialne ugodnosti. Pa tudi upravičenost do materialnih ugodnosti ne temelji več na formalnem ugotavljanju višine prejemkov, temveč na oceni celotnih socialnih razmer posameznika ali družine.

Podružbljanje terja znanje

Za opravljanje teh strokovnih nalog, kakor tudi vloge, ki jo od stroke zahteva njeno vse večje podružbljanje, je nujno potrebno poglobljeno, predvsem pa druge vrste znanja, ki ga lahko da le visokošolski študij. S tem mislimo predvsem znanje o metodah svetovalnega in terapevtskega dela, o skupinskem delu, skupnostnem delu in specifičnih metodah raziskovanja za socialno delo. V okviru dvoletnega študija socialnega dela si je nemogoče pridobiti ustrezno znanje, ki gi omogočalo širše razumevanje družbenoekonomskih procesov, ki povzročajo družbena protislovja in neenakosti, vplivajo na nastajanje socialnih problemov in opredeljujejo možnosti za njihovo reševanje. Za uspešno sodelovanje pri načrtovanju in uresničevanju socialne politike in socialnega razvoja morajo imeti socialni delavci poglobljeno teoretično znanje in iz-

delane delovne metode oz. spretnosti, da bi lahko prispevali k humanizaciji delovnih in življenskih razmer, vzpodbujali delovno ustvarjalno in lastno aktivnost ljudi pri zagotavljanju socialne varnosti. Humanizacija dela in medčloveških odnosov v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih, vzpodbujanje medsebojne solidarnosti in odgovornosti za skupnost ter razvijanje samoupravnega interesnega pluralizma, ki je na tem področju dokaj zanemarjeno - vse to so naloge, ki zahtevajo več znanja in večje delovne napore kot administrativno reševanje problemov. Takšen način dela sili socialne delavce, da se pre selijo iz pisarn med ljudi, v njihovo življensko in delovno okolje.

Podružbljanje socialnega sela v smislu odgovornosti vsakega člana skupnosti za reševanje lastnih problemov in problemov drugih si ne moremo zamisliti brez zavestne, načrtne in organizirane družbene akcije pri osveščanju ljudi in razvijanju različnih oblik medsebojne solidarnosti. Za takšno delo pa potrebujemo poleg zavzetih družbenopolitičnih delavcev in široke mreže prostovoljnih sodelavcev tudi visoko strokovno usposobljene poklicne delavce, ki bodo vzpodbujali in omogočali sodelovanje ljudi pri načrtovanju in izvajanju razvojnih programov na tem področju. S tega vidika moramo obravnavati tudi zahteve po zaposlovanju socialnih delavcev v krajevnih skupnostih in temeljnih organizacijah združenega dela, v različnih društvih in družbenih organizacijah.

Nove pristojnosti

Analiza organiziranosti izvajalcev storitev na področju socialnega skrbstva in strokovne usposobljenosti delavcev tega področja, ki jo je izdelal Republiški komite za zdravstvo in socialno varstvo SRS za potrebe Izvršnega sveta skupščine SRS kot poročilo o izvajanju zakona o socialnem skrbstvu (aprila 1980) jasno pokaže, kako zelo in v kakšno smer se spreminjajo vsebine in oblike strokovnega socialnega dela; analiza nakazuje potrebo, da

se vsebine in oblike dela spremenijo. V letih 1975-1979 so občinske skupnosti socialnega skrbstva v skladu z novimi zakonskimi predpisi postopoma prevzele vrsto novih nalog. Leta 1976 so od Skupnosti pokojninsko invalidskega zavarovanja prevzele več tisoč zadev otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v zvezi z njihovim usposabljanjem in rehabilitacijo. Leta 1977 je bilo prenesenih iz sodišč približno 18.000 prežिवninskih zadev, ki jih je treba uskladiti z rastjo življenskih stroškov; socialno skrbstvo je prevzelo tudi naloge s področja spre-gledov zadržkov za sklenitev zakonske zveze. Od leta 1978 je socialno skrbstvo nosilec postpenalne pomoči za okoli 8000 odpuščenih obsojencev letno in za izvajanje varstvenega nadzorstva. Leta 1979 je socialno skrbstvo prevzelo vsebinske in organiza-cijske priprave za prevzem predzakonskega, zakonskega in družin-skega svetovanja ter pravnih poskusov. Od leta 1980 občinske skupnosti socialnega skrbstva izvajajo vse naloge s tega podro-čja. Po podatkih iz poročila o ustanavljanju centrov za social-no delo pomeni to 50.000 oseb letno.

Navedene mnogoštevilne, nove in zavezujoče naloge so zahtevale drugačno organiziranost izvajalcev in njihovo izločitev iz strokovnih služb interesnih skupnosti. Zakon o socialnem skrbstvu zahteva ustanavljanje centrov za socialno delo. Do marca 1982 so bili centri ustanovljeni v 41 občinah, v preostalih proces preoblikovanja še traja. Za nas je pomembno razumeti, kako iz-redno ostro se pred socialno delo postavljajo zahteve, da se potrdi kot preventivno in razvojno hkrati. Poseganje v tako zapletene socialne probleme in na tako občutljiva področja človeškega dostojanstva in medčloveških odnosov zahteva temeljito usposobljenost za svetovalno in terapevtsko delo. Vendar ne gre zgolj za metodološki premik. Svetovalno in terapevtsko socialno delo na višji kvalitetni ravni zaostrojuje vprašanje človekove odtujenosti oz. prispevka stroke za to, da bo človek lahko v večji meri gospodar svoje usode in svojih izbir in s tem nujo podružbljanja socialnega dela. Podružbljanje socialnega dela ima svoj ekvivalent v teoretičnih in empiričnih iskanjih stroke, ki jo moramo razvijati.

Predložena analiza je nedvomno dovolj merodajna v svoji argumentaciji dogajanja na tem področju. Konkretno navaja tista področja, kjer najbolj primanjkuje znanja in kadrov. To so varstvo invalidnih oseb, resocializacije obsojencev, ki obsega tako individualno terapevtsko delo kot sodelovanje s prostovoljci v skupinski in skupnostni akciji, ki bi omogočila socialno integracijo. Novi zakon o izvrševanju kazenskih sankcij zavezuje občinske skupnosti socialnega skrbstva, da ustanovijo disciplinske center. Pred stroko se postavlja vprašanja konceptov te institucije in usposobljenosti za delo. Na tem "seznamu" je tudi pomoč posameznikom in družinam pri zdravljenju alkoholizma. Ko poročilo ugotavlja, da "pomoč še ni zaživela", govori spet o dometu stroke danes. Problemi, s katerimi se srečujemo pri delu z družino oz. v predzakonskih, zakonskih in družinskih svetovalnicah, ki zaključujejo "seznam", morda še jasneje kažejo, kako nemočni smo, če si ne moremo zagotoviti izobraževanja, ki bo socialnega delavca strokovno usposobilo za to, da tvega osebno angažiranost kot svetovalec in družbeni delavec hkrati. Obsojenec, mladoletnik, alkoholik - vsi potrebujejo pomoč v stiski v smislu "zdravljenja" socialne težave, vendar pomoč strokovnjaka, ki bo hkrati zmožgal uvideti družbene implikacije in ki bo tudi deloval kot "oseba stalnega socialnega kontakta", kot integrator v skupnosti, kjer živijo on in ljudje, s katerimi dela kot strokovnjak.

Omogočiti razvoj socialnega dela kot znanstvene discipline in oblikovanje novih strokovnih vlog

V socialnem delu pri nas se ravno zaradi prenizke izobrazbene stopnje ni razvila v svetu uveljavljena metoda strokovne pomoči in mentorstva socialnim delavcem - praktikom in drugim strokovnjakom (supervizija). Ta metoda je v naših razmerah zaradi vse manjšega vpliva uprave in te vrste nadzora nepogrešljiva za zagotovitev kvalitete in odgovornost pri strokovnem delu.

Socialni delavci so že danes nepogrešljivi člani strokovnih timov v zdravstvenih ustanovah, vzgojnih zavodih, šolskih svetovalnih službah in drugod. Tu so med drugimi običajno edini strokovni delavci brez visoke izobrazbe, kar ne olajšuje njihovega sodelovanja v timu, posebno še, ker je njihova izobrazba marsikdaj dejansko ožja od izobrazbe drugih članov.

Socialno delo kot znanstvena disciplina se lahko skladno in plodno razvija samo v tesnem stiku s prakso, tako da neprekinjeno evaluirata rezultate praktičnega strokovnega dela in vključuje ta spoznanja v teorijo. Plodno in konkretno povezanost teorije in prakse lahko dosežemo samo, če zagotovimo, da praktiki sodelujejo pri oblikovanju teorije in da teoretiki sodelujejo pri praktičnem delu. V tem oziru je položaj socialnega dela formalno podoben položaju kliničnih medicinskih ved. Težko si predstavljamo ploden razvoj teh ved, če tisti, ki jih razvijajo, ne bi hkrati praktično zdravili bolnikov. Na področju socialnega dela pa je danes, žal, položaj še vedno tak, da se s teoretičnim delom ukvarjajo predstavniki drugih disciplin, ki pogosto nimajo neposrednega stika s prakso, socialni delavci - praktiki pa niso usposobljeni za raziskovalno in teoretično delo. To zavira oblikovanje praktično relevantnih teorij.

Socialni delavec pri nas še vedno ne more biti izvoljen za visokošolskega učitelja, ker pač nima niti visoke izobrazbe; izjema so tisti, ki so končali visokošolski študij drugih smeri. Na višji šoli za socialne delavce je trenutno samo ena socialna delavka habitirana za visokošolskega učitelja, medtem ko predavajo druge predmete generičnega socialnega dela učitelji drugih profilov. Podoben je položaj na drugih šolah za socialno delo v SPRJ. Na medicini - naj se ponovno sklicujemo na to analogijo - bi vsekakor ocenili kot nenormalen položaj, če bi zdravnike učili zdravilstva le biologi, kemiki in fiziki.

Socialno delo ni le posebna stroka, ampak je tudi posebna metoda, ki jo pri svojem delu lahko s pridom uporabijo tudi strokovnjaki drugih profilov, na drugih delovnih področjih: psihologi, pedagogi, zdravniki in drugi, ki delajo neposredno z ljudmi v njihovem družbenem okolju. Ta metoda bi lahko koristno dopolnila njihovo strokovno izobrazbo. Seveda pa ni posebno vabljiva sedanja možnost, da bi se študentje visokih šol in strokovnjaki z visoko izobrazbo vključevali v višješolski program. Ob tem naj opozorimo še na eno možnost neracionalnega razvoja izobraževalnega sistema za socialno delo. Področje socialnega varstva je odprta možnost za različne discipline, ki iščejo stika s prakso iz razlogov, ki so ali niso utemeljeni v teoretičnem razvoju teh disciplin. Pri tem gre za razvoj lahko v to smer, da se bodo na različnih visokih šolah pojavile težnje po odpiranju smeri za socialno delo, kar bi vodilo v vsebinsko in disciplinarno dezintegracijo te stroke, v izgubo strokovne integritete in identitete ter vrnilo socialno delo v naročje disciplin, iz katerih se je diferenciralo. To seveda (poleg organizacijskih in družbenih zapletov, ki bi jih sprožilo) nima nič opraviti z integracijo znanosti, saj je ta možna le ob hkratni diferenciaciji disciplin. Omejeno področje je odprto sodelovanju različnih strok, med njimi socialnega dela, ob ohranitvi njegove strokovne identitete. To poznajo in cenijo prav strokovnjaki različnih profilov, ki že sodelujejo s socialnimi delavci pri reševanju socialnih problemov.

Dve leti premalo za vzgojne vplive

Pri dosedanjem višješolskem študiju socialnega dela nas je poleg dejstva, da zaradi časovne omejitve na dve letu nismo mogli ponuditi vseh tistih vzgojnoizobraževalnih vsebin, ki bi jih socialni delavci potrebovali, oviralo tudi dejstvo, da je čas dveh let prekratek, da bi se lahko študent vzgojil za socialno delo. Socialno delo je poklic, v tem oziru podoben vsem poklicem, ki delajo z ljudmi - kjer se vzgojno izobraževalni proces ne bi

smel omejiti zgolj ali v pretežni meri na posredovanje izobraževalnih vsebin, ampak bi moral biti v odločilni meri prav proces vzgoje, socializacije za delo z ljudmi. Pri vsaki generaciji študentov smo znova ugotavljali, da študentje absolvirajo študij prav tedaj, ki so se ravno dobro povezali v študijske skupine in šolski kolektiv, ko so vzpostavili pedagoško ustrezne odnose z učitelji, ko so se srečali s praktičnim delom v stvarnih okoljih, ko so se skratka odprle številne možnosti vzgojnega vplivanja. Študentje samo pogosto izjavljajo, da zapuščajo šolo v trenutku, ko so šele prav spoznali, "za kaj v tej šoli gre", ko so postali resnično notranje motivirani za različne oblike študija in dela. Vzgojnoizobraževalni proces, ki naj usposablja za delo z ljudmi, naj ne bi bil zasnovan kot nekakšna samopostrežna polica s "predmeti", pri čemer je njegova domnevna odlika ta, da študent lahko te predmete svobodno izbira in kombinira; organiziran bi moral biti v pravem pomenu besede kot šola, to je kolektiv študentov in učiteljev, ki v formativnem smislu vpliva tako prek kakovosti pedagoško ozaveščenih medčloveških odnosov, ki se razvijajo v njem, kot prek izobraževalnih vsebin. Za razvoj v vzgojnem smislu produktivnih odnosov pa je potreben čas. Dve leti, po vseh naših izkušnjah, ne zadostujeta.

To je nekaj argumentov v prid predlogu visokošolskega programa socialnega dela. Očitno je, da potrebujemo tak program že danes in da pomeni vsako leto odlašanja večji razkorak med nalogami in pristojnostmi socialnih delavcev ter njihovo usposobljenostjo.